

UWARUNKOWANIA TALENTU MUZYCZNEGO

W psychologii ogólnej mówi się o trzech różnych terminach dotyczących zdolności człowieka. Jeśli chodzi o jakąś prostą właściwość, np. wrażliwość na barwy, pamięć wzrokową, to używany jest termin zdolność. Gdy ktoś obdarzony jest zespołem cech umożliwiających mu wykonanie jakiejś skomplikowanej czynności, np. rysowanie, granie na instrumencie muzycznym, to mówi się o uzdolnieniu. Natomiast, jeżeli ktoś w swoim działaniu wykazuje ponad przeciętny poziom używa się słowa talent¹.

Potocznie talent, czy wybitne zdolności kojarzą się z odpowiednio wysokim ilorazem inteligencji. Bardzo trudno jednoznacznie określić co decyduje, że dana osoba posiada wybitne zdolności określane mianem talentu. W jakim stopniu zdolności są wynikiem oddziaływania środowiska, a do jakiego stopnia są wrodzone. Współcześni psychologowie uważają, że nie tylko wysoki iloraz inteligencji jest wskaźnikiem wybitnych zdolności, ale również rola środowiska zewnętrznego, myślenia twórczego, czy motywacji.

W słownikach psychologicznych pod hasłem „talent” można odnaleźć różne sformułowane definicje. Jedna z nich brzmi tak: „Talent – wrodzona lub nabyta zdolność tworzenia lub odtwarzania czegoś; zależny od zadatków, poziomu zdolności, możliwości, predyspozycji, aspiracji, motywacji; aby zaistniał i miał szansę rozwoju, musi być przede wszystkim uświadomiony (odkryty), kształtowany i stymulowany; określany mianem wybitnych zdolności”².

Joseph S. Renzulli i jego współpracownicy utworzyli trójpłaszczyznowy model zdolności. Ich zdaniem u osób wybitnie zdolnych istnieje ścisła interakcja między trzema podstawowymi zespołami cech człowieka – ponadprzeciętną inteligencją lub uzdolnieniami kierunkowymi, wysokim zaangażowaniem w zadania i wysokim poziomem zdolności twórczych. Autorzy tego modelu twierdzą, że wybitne zdolności spotyka się u pewnych osób

¹ J. Reykowski, K. Tyborowska, *Człowiek w świetle psychologii*, Nasza Księgarnia Warszawa 1962, s.99

² Słownik pedagogiki i psychologii, opr. K. Janus, wyd. Buchmann, Warszawa 2011, s.285

– nie u wszystkich, czasami - nie zawsze i pod pewnymi warunkami – nie w każdych okolicznościach³.

Zdolności specjalne określane mianem talentu rozwijają się na bazie zdolności ogólnych. W psychospołecznym modelu zdolności, którego twórcą jest Abraham Tannenbaum wyróżnia się pięć elementów wchodzących ze sobą w różne interakcje i decydujące o wybitnych zdolnościach. Są to: zdolności ogólne, zdolności kierunkowe, czynniki nie związane z myśleniem, czynniki środowiskowe i czynniki przypadku. J. Strelau dokonując modyfikacji tej koncepcji dodał jeszcze jeden czynnik: twórcze myślenie. Jak twierdzi bez niego nie można mówić o wybitnych zdolnościach i osiągnięciach⁴.

Zgodnie z powyższą koncepcją czynnikami warunkującymi talent są:

- inteligencja ogólna o poziomie inteligencji 120, szczególnie z niezbędnymi zdolnościami wnioskowania i rozumowania,
- odpowiednia konfiguracja zdolności specjalnych umożliwiająca osiągnięcie wyjątkowych wyników w określonej dziedzinie,
- pozaintelektualne warunki wewnętrzne organizmu - emocjonalność, typ osobowości, czynniki motywacyjne, niezależność, wytrwałość,
- silnie rozwinięta myślenie twórcze,
- czynnik środowiskowy,
- czynnik losowy⁵.

Według F. Galtona, aby osiągnąć wybitne zdolności w każdej dziedzinie działalności człowiek powinien być intelektualnie i emocjonalnie zafascynowany dziedziną, którą uprawia, zdolnym do pełnej koncentracji wszystkich swoich sił psychicznych na własnej pracy, wytrwałym, nie zrażającym się trudnościami i przeszkodami i z uporem dążącym do realizacji wytyczonych celów, bardzo aktywnym psychicznie, odznaczającym się niezależnością sądów i decyzji⁶.

G. Rèvèsz definiuje talent jako „wrodzone, rozwinięte przez trening zdolności do określonej dziedziny ludzkiej działalności, umożliwiające uzyskanie osiągnięć daleko wykraczających poza przeciętność”⁷.

³M. Siekańska *Koncepcje zdolności a identyfikacja uczniów zdolnych*, w: A. E. Sękowski, red. *Psychologia zdolności. Współczesne kierunki badań*, PWN Warszawa 2005, s.116

⁴ Ibidem, s.118,119

⁵ E. Klimas-Kuchtowa, I. Chudzikiewicz, *Autonomia czy integralność zdolności muzycznych na tle innych funkcji poznawczych*, w: Zeszyt nr 1 Centrum Edukacji Artystycznej, Warszawa 2013, s.45

⁶ M.Manturzevska, H. Kotarska, L. Miklaszewski, K.Miklaszewski, *Zdolności, uzdolnienie i talent muzyczny w: Wybrane zagadnienia z psychologii muzyki*, red. M Manturzevska, H. Kotarska, WSiP, Warszawa 1990, s.78

⁷ Ibidem, s. 78

Odnosnie talentu muzycznego formułowano różne definicje i czynniki jakie go determinują. M. Schoen twierdzi, że talent muzyczny jest zdolnością wrodzoną, stanowiącą o produktywności w dziedzinie muzyki. Według C. Seashore talent to wrodzona zdolność do wyjątkowych osiągnięć w dziedzinie muzyki⁸. Mówi on, że zasadnicze znaczenie dla talentu muzycznego mają najprostsze zdolności sensoryczne, tzn. zdolności do rozróżniania drobnych różnic w wysokości, intensywności i trwałości dźwięków⁹.

Natomiast B. Tieplow twierdzi, że człowiek nie posiada żadnych zdolności, które by nie były zależne od ogólnego nastawiania jego osobowości. A zatem przez uzdolnienie muzyczne rozumie swoiste pod względem jakościowym połączenie zdolności, które umożliwiają skuteczne zajmowanie się działalnością muzyczną. Tu za przykład podaje siłę wyobraźni wzrokowej oraz zdolności do odczuwania przyrody jakie posiadał w swej pracy kompozytorskiej Rimski - Korsakow¹⁰.

Inaczej ujmował talent S. Szumann. W jego definicji podkreślającej aspekt porównawczy znajdujemy, że talent muzyczny to możliwość zdobywania w tych samych warunkach i w ramach tego samego wykształcenia szybszych i lepszych rezultatów¹¹.

Zagadnienie to bardzo szeroko przedstawia J. Wierszyłowski, mówiąc, że uzdolnienie muzyczne to zespół cech fizjologiczno-psychologicznych, wrodzonych i nabytych o określonej jakości i stopniu warunkującym pomyślnie zajmowanie się muzyką w określonej specjalności muzycznej¹².

Ostatnio bardzo dużą wagę przywiązuje się również do roli czynników środowiskowych i interakcji uczeń – nauczyciel - rodzic. Psychologowie muzyczni przyznają, że w rozwoju i przejawianiu się uzdolnienia muzycznego, czy talentu sfera dziedziczności współdziała ze sferą środowiska. Jak pisze M. Manturzevska „... Dla psychologa muzyki i psychometry muzycznego zdolny muzycznie to ten, który uzyskuje wysokie wyniki w testach muzycznych”¹³. Podkreślając aspekt dynamiczny M. Manturzevska talentem muzycznym nazywa pewną konstelację wzajemnie na siebie oddziaływujących zdolności specyficznie muzycznych i cech osobowości. Ten układ ma charakter dynamicznej zmiany, jest procesem nieustannie modyfikowanym zarówno przez czynniki biopsychiczne jak i środowiskowe. Uzdolnienia muzyczne to „...całokształt właściwości psychicznych, zarówno sensorycznych,

⁸ R. Shute-Dyson, C. Gabriel, *Psychologia uzdolnienia muzycznego*, WSiP Warszawa 1986, s. 177

⁹ B. Tieplow, *Psychologia zdolności muzycznych*, Nasza Księgarnia, s. 57

¹⁰ Ibidem, s. 29

¹¹ J. Wierszyłowski, *Psychologia muzyki*, PWN Warszawa 1979, s. 133

¹² Ibidem, s. 116

¹³ Manturzevska, H. Kotarska, L. Miklaszewski, K. Miklaszewski, *Zdolności, uzdolnienie i talent muzyczny w: Wybrane zagadnienia z psychologii muzyki*, red. M. Manturzevska, H. Kotarska, WSiP Warszawa 1990, s. 55

intelektualnych jak i emocjonalno – motywacyjnych i kinestetyczno – motorycznych, wyznaczających stosunek człowieka do muzyki i efektywności podejmowanych przez niego działań muzycznych...”¹⁴.

W szczególnie sprzyjających warunkach, gdy bardzo wysoki poziom predyspozycji wrodzonych łączy się z wyjątkową łatwością w uczeniu się oraz w asymilacji doświadczeń z dziedziny muzyki możemy mówić o talencie muzycznym. Niezbędnym czynnikiem talentu muzycznego jest nadprzeciętna wrażliwość muzyczna, a także stała aktywność w zakresie podejmowania i rozwiązywania problemów muzycznych. Talent muzyczny nie jest właściwością stałą. Można go rozwijać poprzez dostarczanie sprzyjających bodźców zewnętrznych. Jeżeli tak się nie stanie i rozwój nie będzie pobudzany, zabraknie stymulacji, to może dojść do zahamowania lub nawet do nie ujawnienia się talentu. Dla rozwoju talentu istotne znaczenie ma środowisko rodzinne, z którego człowiek wynosi wyposażenie genetyczne w zdolności muzyczne i ogólne. W tym środowisku kształtuje się jego osobowość. K. Lewandowska uważa, że wsparcie i zachęta ze strony środowiska rodzinnego to niezbędny warunek, aby wybitnie uzdolnione dziecko mogło w pełni zrealizować swój wrodzony talent muzyczny¹⁵.

Czynnikami warunkującym rozwój zdolności muzycznych jest środowisko rodzinne i szkolne. Natomiast podstawą talentu muzycznego są wrodzone zadatki z jakimi dziecko przyszło na świat.

Bibliografia:

1. Janus K., opr. Słownik pedagogiki i psychologii, wyd. Buchmann, Warszawa 2011
2. Klimas-Kuchtowa E., Chudzikiewicz I., *Autonomia czy integralność zdolności muzycznych na tle innych funkcji poznawczych*, Zeszyt nr 1 Centrum Edukacji Artystycznej, Warszawa 2013
3. Lewandowska K., *Rozwój zdolności muzycznych u dzieci w wieku szkolnym*, WSiP Warszawa 1978

¹⁴ Ibidem, s.70

¹⁵ K. Lewandowska, *Rozwój zdolności muzycznych u dzieci w wieku szkolnym*, WSiP Warszawa 1978, s.6

4. Manturzevska, H. Kotarska, L. Miklaszewski, K. Miklaszewski, *Zdolności, uzdolnienie i talent muzyczny* w: *Wybrane zagadnienia z psychologii muzyki*, red. M Manturzevska, H. Kotarska, WSiP, Warszawa 1990, s. 51-81
5. Reykowski J., Tyborowska K., *Człowiek w świetle psychologii*, Nasza Księgarnia Warszawa 1962
6. Shuter-Dyson R., Gabriel C., *Psychologia uzdolnienia muzycznego*, WSiP Warszawa 1986
7. Siekańska M. *Koncepcje zdolności a identyfikacja uczniów zdolnych*, w: red. Sękowski A. E., *Psychologia zdolności. Współczesne kierunki badań*, PWN, Warszawa 2005, s.115-124
8. Tiepłow B., *Psychologia zdolności muzycznych*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1952
9. Wierszyłowski J., *Psychologia muzyki*, PWN Warszawa 1979